

# การพัฒนาท้องถิ่นตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง\*

## LOCAL DEVELOPMENT BASED ON THE PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY

พระสมชัย สุทธจิตโต (มงคลมูทิตา)<sup>1</sup> และ วีระพงศ์ เกียรติไพรยศ<sup>2</sup>

Phra Somchai suddhacitto (Mongkhonmuthita)<sup>1</sup> and Weerapong Kiatpraiyot<sup>2</sup>

<sup>1-2</sup>วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

<sup>1-2</sup>Chiang Rai Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: weerapong.kiat@mcu.ac.th

วันที่รับบทความ : 29 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 3 พฤศจิกายน 2568; วันตอบรับบทความ : 5 พฤศจิกายน 2568

Received 29 October 2025; Revised 3 November 2025; Accepted 5 November 2025

### บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งอธิบายแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นของไทยตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นกรอบคิดสำคัญในการสร้างความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ภายใต้หลักพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน โดยมีความรู้และคุณธรรมเป็นเงื่อนไขพื้นฐาน การศึกษาครั้งนี้นำเสนอแนวคิด ทฤษฎี และกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องเพื่อแสดงให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น เช่น การวางแผนพัฒนาอย่างรอบคอบ การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดการทรัพยากรอย่างสมดุล การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก และการสร้างผู้นำที่มีคุณธรรมและจิตสาธารณะ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาที่อิงหลักพอเพียงช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังสร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ ทั้งนี้บทความได้เสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อบูรณาการ

Citation:



\* พระสมชัย สุทธจิตโต (มงคลมูทิตา) และ วีระพงศ์ เกียรติไพรยศ. (2568). การพัฒนาท้องถิ่นตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 161-174.

Phra Somchai suddhacitto (Mongkhonmuthita) and Weerapong Kiatpraiyot. (2025).

Local Development Based On The Philosophy Of Sufficiency Economy. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 161-174.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศในระยะยาว

**คำสำคัญ:** การพัฒนาท้องถิ่น, เศรษฐกิจพอเพียง, ความยั่งยืน, การมีส่วนร่วมของชุมชน, ผู้นำท้องถิ่น

## Abstract

This article aims to explain the approaches of local development in Thailand based on the Philosophy of Sufficiency Economy, which serves as a vital framework for achieving balance among economic, social, and environmental dimensions under the principles of moderation, reasonableness, and self-immunity, with knowledge and morality as fundamental conditions. The study presents related concepts, theories, and case studies to demonstrate the application of the Sufficiency Economy Philosophy in local development processes-such as careful planning, community participation, balanced resource management, grassroots economic promotion, and the cultivation of ethical and public-minded leaders. The findings reveal that development guided by sufficiency principles enhances community self-reliance, strengthens economic and social resilience, and promotes environmental sustainability, thereby enabling localities to adapt effectively in the globalization era. The article also proposes policy recommendations to integrate the Sufficiency Economy Philosophy into local development plans systematically, paving the way toward Thailand's long-term sustainable development.

**Keyword:** Local Development, Sufficiency Economy Philosophy, Sustainability, Community Participation, Local Leadership

## บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมที่มีรากฐานจากชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเข้มแข็ง การพัฒนาท้องถิ่นจึงเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศในภาพรวม เพราะเป็น

พื้นที่ที่สะท้อนศักยภาพของคน วิถีชีวิต และทรัพยากรในแต่ละภูมิภาค (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาท้องถิ่นของไทยในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา มักได้รับอิทธิพลจากแนวทางการพัฒนาแบบเร่งรัดและเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติเกินขีดจำกัด และการละเลยคุณค่าทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (พัฒนา กิตติอาษา, 2562) การพัฒนาในลักษณะดังกล่าวส่งผลให้หลายพื้นที่ประสบปัญหาความยากจนเชิงโครงสร้าง ขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ไม่สมดุล (UNDP Thailand, 2018) ดังนั้น การพัฒนาในปัจจุบันจึงจำเป็นต้องหันกลับมาองแนวทางที่ตั้งอยู่บน “ความพอดี” และ “ความยั่งยืน” เพื่อสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม แนวคิด “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานไว้ จึงถือเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีจริยธรรมและมีภูมิคุ้มกัน (พระราชดำรัส, 2542)

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งเน้นให้ประชาชนดำรงชีวิตด้วยความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน โดยมีเงื่อนไขของ “ความรู้” และ “คุณธรรม” เป็นพื้นฐานของการตัดสินใจและการดำเนินงานในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคล ชุมชน จนถึงระดับประเทศ (วุฒิสาร ตันไชย, 2561) การนำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น จะช่วยให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างสมดุล เกิดการพึ่งพาตนเอง และลดความเสี่ยงจากปัจจัยภายนอก ในบริบทนี้ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. อธิบายหลักการของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่น
2. วิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ท้องถิ่น
3. เสนอรูปแบบการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาท้องถิ่นตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมิได้เป็นเพียงการสร้างความอยู่ดีกินดีในเชิงวัตถุเท่านั้น แต่ยังเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกแห่งความพอเพียง ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ของประเทศไทย

## แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

### 1. แนวคิดการพัฒนาท้องถิ่น

ความหมายของการพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาท้องถิ่นหมายถึงกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนให้กำหนดทิศทาง ออกแบบ และจัดการทรัพยากรของตนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน โดยยึดทุนทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของพื้นที่เป็นฐาน (NESDC, 2022) แนวคิดนี้วางอยู่บนฐาน “การกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วม การพึ่งตนเอง” เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและเพิ่มความยืดหยุ่นต่อความเสี่ยงภายนอก (UNDP Thailand, 2018)

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน. วรรณกรรมคลาสสิกชี้ว่าความหมายของ “การมีส่วนร่วม” มีหลายระดับ ตั้งแต่การให้ข้อมูล การปรึกษาหารือ จนถึงอำนาจร่วมตัดสินใจ (Arnstein, 1969) และยังมีส่วนร่วมเชิงลึกเท่าใด โครงการยังมีความยั่งยืนและความเป็นเจ้าของร่วมสูงขึ้น (Chambers, 1997; Pretty, 1995) ในมิติการจัดการทรัพยากรส่วนรวม แนวคิดของ Ostrom (1990) อธิบายว่ากติกาชุมชนที่ตกลงร่วมกันและการกำกับดูแลตนเองทำให้ทรัพยากรอยู่ได้ยืนยาว ซึ่งสอดคล้องกับทุนทางสังคม ความไว้วางใจ เครือข่าย และบรรทัดฐานที่เอื้อต่อการร่วมมือของคนในพื้นที่ (Putnam, 1993; Bourdieu, 1986)

แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) กรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (2015–2030) เน้นการบูรณาการสามมิติเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม โดยย้ำการลดความยากจน (SDG1) เมืองและชุมชนยั่งยืน (SDG11) การบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืน (SDG12) และระบบนิเวศบนบก (SDG15) ซึ่งเชื่อมโยงโดยตรงกับภารกิจระดับท้องถิ่น (UN, 2015; UNDP Thailand, 2018)

### 2. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ความเป็นมา พระราชดำรัส และหลักการสำคัญ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) ที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชทาน ชี้แนวทาง “พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน” ภายใต้เงื่อนไข “ความรู้ คุณธรรม” สำหรับการดำรงชีวิตและบริหารจัดการในทุกระดับ (พระราชดำรัส, 2542; Chaipattana Foundation, 2017) หลักการดังกล่าวมิใช่การหยุดพัฒนา แต่เป็นการเติบโตอย่างมีสติ สมดุลต่อความเสี่ยง และคำนึงผลกระทบต่อส่วนรวม (UNDP Thailand, 2018)

เงื่อนไขความรู้และคุณธรรม “ความรู้” ครอบคลุมความเข้าใจเชิงวิชาการและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการตัดสินใจที่รอบด้าน ส่วน “คุณธรรม” ครอบคลุมความซื่อสัตย์สุจริต ความเพียร และความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งทำให้การใช้ทรัพยากรโปร่งใส ลดความสูญเสีย และเพิ่มภูมิคุ้มกันเชิงสถาบัน (วุฒิสาร, 2561; NESDC, 2022)

การเชื่อมโยงกับการบริหาร การศึกษา และชุมชน. ในมิติการบริหารสาธารณะ SEP ช่วยให้แผนพัฒนาเน้นความเสี่ยง ความคุ้มค่า และผลลัพธ์ระยะยาว มากกว่าความสำเร็จเชิงปริมาณระยะสั้น (NESDC, 2022) ในภาคการศึกษา SEP สนับสนุน “สมรรถนะเพื่อความยั่งยืน” และการเรียนรู้จากพื้นที่จริง (UNESCO Bangkok, 2017) ส่วนในชุมชน SEP เสริมสร้างเศรษฐกิจฐานราก วิสาหกิจชุมชน และเครือข่ายความร่วมมือแบบพึ่งพากันและกัน (UNDP Thailand, 2018)

### 3. การบูรณาการแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาท้องถิ่น

กรณีศึกษาและบทเรียนจากพื้นที่. โครงการหลวงแสดงให้เห็นโมเดล “เกษตรสิ่งแวดล้อม รายได้ สถาบันชุมชน” ที่หมุนอาชีพทางเลือก ลดการทำลายทรัพยากร และยกระดับโครงสร้างตลาดอย่างเป็นธรรมผ่านสหกรณ์และมาตรฐานคุณภาพ (Royal Project Foundation, 2016) หมู่บ้าน/ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในหลายจังหวัดนำแนวทางเกษตรผสมผสาน โคก-หนอง-นา โมเดลการจัดการน้ำ และธนาคารเมล็ดพันธุ์ มาปรับใช้เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มความมั่นคงอาหาร (UNDP Thailand, 2018; NESDC, 2022) นอกจากนี้ การบริหารจัดการป่าชุมชนและลุ่มน้ำย่อยตามหลักกติกาชุมชน สอดคล้องกับกรอบทรัพยากรส่วนรวมของ Ostrom (1990) ทำให้เกิดการเฝ้าระวังร่วม การแบ่งปันผลประโยชน์ และการฟื้นฟูระบบนิเวศระยะยาว

การพัฒนาชุมชนบนฐานทุนทางสังคมและภูมิปัญญา. การพัฒนาที่ใช้ทุนทางสังคม ความไว้วางใจ บรรทัดฐานร่วม และเครือข่าย ทำให้เกิดต้นทุนธุรกรรมต่ำ ความร่วมมือสูง และการกำกับดูแลตนเอง (Putnam, 1993) เมื่อเชื่อมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ภูมิปัญญาเกษตร การอนุรักษ์พันธุ์พื้นถิ่น และพิธีกรรมชุมชน จะช่วยยึดโยงอัตลักษณ์ สร้างแรงจูงใจร่วม และทำให้การเปลี่ยนผ่านสู่ “การผลิต การบริโภค การจัดการทรัพยากร” ที่พอเพียงเกิดขึ้นจริง (Bourdieu, 1986; Chambers, 1997; UNDP Thailand, 2018) กล่าวโดยสรุป การบูรณาการ SEP กับเครื่องมือพัฒนาท้องถิ่นสมัยใหม่ (เช่น แผนที่ทางสังคม ตัวชี้วัดชุมชน

แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการตลาดที่เป็นธรรม) ทำให้พื้นที่มีทั้ง “เหตุผลเชิงข้อมูล” และ “ภูมิคุ้มกันเชิงสังคม” อยู่ในตัวเดียวกัน (NESDC, 2022)

## การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาท้องถิ่น

### 1. การวางแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยอิงหลักพอเพียง

การวางแผนพัฒนาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต้องตั้งอยู่บนแนวคิด “พอประมาณ-มีเหตุผล-มีภูมิคุ้มกัน” โดยคำนึงถึงศักยภาพและข้อจำกัดของพื้นที่ก่อนการกำหนดเป้าหมายและแผนงาน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) การวางแผนที่ดีจึงไม่เน้นเพียงการเพิ่มผลผลิตหรือรายได้ แต่ต้องสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหาไปจนถึงการติดตามประเมินผล (วุฒิสาร ตันไชย, 2561) หลักพอเพียงยังช่วยให้การวางแผนเป็นไปอย่างรอบคอบ ลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาทรัพยากรภายนอก และส่งเสริมการพึ่งตนเองในระยะยาว (UNDP Thailand, 2018)

### 2. การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงส่งเสริมให้การพัฒนาเกิดจาก “คนในพื้นที่เพื่อพื้นที่” โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม (Chambers, 1997; Arnstein, 1969) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและองค์ความรู้ สร้างพลังร่วมในการพัฒนา และเพิ่มความยั่งยืนของโครงการ (Pretty, 1995) ตัวอย่างเช่น เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ วิสาหกิจชุมชน และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ที่ร่วมกันวางแผนและบริหารจัดการภายใต้หลักพอเพียง ล้วนเป็นกลไกสำคัญในการสร้าง “ทุนทางสังคม” (Putnam, 1993) ซึ่งเป็นพื้นฐานของชุมชนเข้มแข็ง

### 3. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและไม่เกินศักยภาพของธรรมชาติ เพื่อให้ทรัพยากรสามารถฟื้นฟูและหมุนเวียนได้อย่างยั่งยืน (พระราชดำรัส, 2542) แนวทางนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Ostrom (1990) ที่ชี้ว่าการบริหารจัดการทรัพยากรส่วนรวมจะยั่งยืนได้เมื่อชุมชนมีส่วนร่วมกำหนดกติกาและเฝ้าระวังร่วมกัน ตัวอย่างเช่น การจัดการป่าชุมชน การอนุรักษ์ลุ่มน้ำ การทำเกษตรผสมผสานแบบ “โคก-หนอง-นา โมเดล” ช่วย

ลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอกและเพิ่มความมั่นคงด้านอาหารและสิ่งแวดล้อมในระยะยาว (NESDC, 2022)

#### 4. การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากและวิสาหกิจชุมชน

เศรษฐกิจฐานรากเป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาท้องถิ่นภายใต้หลักพอเพียง เพราะช่วยกระจายรายได้ ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ (UNDP Thailand, 2018) การพัฒนาในระดับฐานราก เช่น วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์การเกษตร และตลาดสีเขียว เป็นการประยุกต์ใช้หลัก “พอประมาณ” และ “มีเหตุผล” เพื่อสร้างมูลค่าจากทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างเหมาะสม (Royal Project Foundation, 2016) นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมอย่างพอเพียง ยังช่วยให้ชุมชนสามารถเชื่อมโยงกับตลาดได้อย่างยั่งยืนโดยไม่สูญเสียอัตลักษณ์ท้องถิ่น (UNESCO Bangkok, 2017)

#### 5. การสร้างผู้นำท้องถิ่นที่มีคุณธรรมและจิตสาธารณะ

การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนต้องอาศัย “ผู้นำเชิงพอเพียง” ที่มีคุณธรรม ครอบรอบ และมุ่งประโยชน์ส่วนรวม (วุฒิสาร ตันไชย, 2561) ผู้นำดังกล่าวทำหน้าที่เป็นทั้งผู้กำหนดทิศทางและแบบอย่างของความโปร่งใส ความเสียสละ และการมีส่วนร่วมในชุมชน (Bennis, 2003) การพัฒนาองค์ความรู้ผู้นำท้องถิ่นให้เข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยให้พวกเขาสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ วางแผน และตัดสินใจได้อย่างสมดุลและมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมยุคโลกาภิวัตน์

### กรณีศึกษา

#### การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

การศึกษาเชิงประจักษ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (เศรษฐกิจพอเพียง) ในระดับพื้นที่ แสดงให้เห็นถึงแนวทางและผลลัพธ์ที่หลากหลายซึ่งสามารถสะท้อนความยืดหยุ่นและประสิทธิภาพของแนวคิดนี้ในการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดความสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตัวอย่างกรณีศึกษาต่อไปนี้แสดงให้เห็นรูปธรรมของการนำหลักพอเพียงมาใช้ในกระบวนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ

## 1. โครงการหลวง การพัฒนาท้องถิ่นบนฐานการพึ่งตนเองและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

**ภูมิหลัง** โครงการหลวงเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 โดยมีพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เพื่อแก้ไขปัญหาการปลูกฝิ่นและการทำลายป่าในพื้นที่ภูเขาทางภาคเหนือ (Royal Project Foundation, 2016)

**แนวทาง** โครงการหลวงได้นำหลัก “พอประมาณ-มีเหตุผล-มีภูมิคุ้มกัน” มาประยุกต์ใช้ผ่านการส่งเสริมการปลูกพืชทดแทน การจัดการดิน น้ำ ป่า และการพัฒนาอาชีพที่เหมาะสมกับภูมิสังคม โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในทุกขั้นตอน (NESDC, 2022)

**ผลลัพธ์:** โครงการประสบความสำเร็จในการลดการทำลายป่า เพิ่มรายได้ของครัวเรือน และสร้างสถาบันชุมชนเข้มแข็ง เช่น สหกรณ์เกษตรและกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน ตลอดจนเป็นต้นแบบการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ (UNDP Thailand, 2018)

## 2. หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “บ้านหนองกลางดง” จังหวัดนครราชสีมา

**ภูมิหลัง** บ้านหนองกลางดง อำเภอปากช่อง เป็นหนึ่งในหมู่บ้านตัวอย่างที่ได้นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับวิถีชีวิตและอาชีพของคนในชุมชน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2563)

**แนวทาง** ชุมชนได้จัดตั้ง “ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง” ส่งเสริมเกษตรผสมผสานปลูกพืชหลากหลายชนิด ลดการใช้สารเคมี และจัดระบบน้ำหมุนเวียนภายในพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์และกลุ่มแปรรูปผลผลิต เพื่อสร้างรายได้และลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ (พัฒนา กิตติอาษา, 2562)

**ผลลัพธ์** ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้นกว่า 30% ต่อปี และเกิดความร่วมมือในระดับครัวเรือน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นจนได้รับรางวัล “หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงดีเด่น” ระดับประเทศ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2563)

## 3. โครงการ “โคก-หนอง-นา โมเดล” การจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล

**ภูมิหลัง** โครงการ “โคก-หนอง-นา โมเดล” เป็นแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรมแบบผสมผสานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้รับการส่งเสริมจากกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 (กรมการพัฒนาชุมชน, 2564)



**แนวทาง** รูปแบบการพัฒนาเน้นการออกแบบพื้นที่ให้สอดคล้องกับภูมิสังคม โดยแบ่งพื้นที่สำหรับการเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ และการจัดการน้ำ รวมถึงการใช้แรงงานครัวเรือนในการผลิตเพื่อบริโภคและจำหน่ายในท้องถิ่น (วุฒิสาร ตันไชย, 2561)

**ผลลัพธ์** เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ย 20-40% ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน มีความมั่นคงทางอาหาร และสามารถฟื้นฟูระบบนิเวศในพื้นที่เกษตรที่เสื่อมโทรมให้กลับมาอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง ซึ่งเป็นตัวอย่างการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลภายใต้กรอบปรัชญาพอเพียง (NESDC, 2022; UNDP Thailand, 2018)

#### 4. สรุปกรณีศึกษา

กรณีศึกษาทั้งสามแสดงให้เห็นว่า การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาท้องถิ่นสามารถทำได้ในหลายระดับ ตั้งแต่การวางแผนโครงการ การจัดการทรัพยากร ไปจนถึงการสร้างผู้นำและการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นไม่ได้มาจากการลงทุนขนาดใหญ่ แต่เกิดจาก “การปรับกระบวนทัศน์” ของคนในชุมชนให้ตระหนักถึงคุณค่าของความพอดี ความร่วมมือ และการพึ่งพาตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (UN, 2015) และเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาวของประเทศไทย

### ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแนวทางพัฒนา

การพัฒนาท้องถิ่นตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เพียงการดำเนินโครงการเพื่อสร้างรายได้หรือแก้ปัญหาเฉพาะหน้า แต่เป็นกระบวนการพัฒนาแบบองค์รวมที่เชื่อมโยง “เศรษฐกิจ-สังคม-สิ่งแวดล้อม-คุณธรรม” เข้าด้วยกัน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนในระยะยาว (วุฒิสาร ตันไชย, 2561; NESDC, 2022) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อไปนี้จะมุ่งเน้นทั้งเชิงโครงสร้างและเชิงปฏิบัติการในระดับพื้นที่

#### 1. การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในนโยบายและแผนพัฒนาท้องถิ่น

ควรกำหนดให้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็น “กรอบคิดหลัก” ของการวางแผนยุทธศาสตร์ท้องถิ่นและแผนพัฒนาจังหวัดทุกระดับ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ที่มุ่งสู่ “ประเทศไทยสมดุล ยั่งยืน และมีภูมิคุ้มกัน” (NESDC, 2022) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรบูรณาการแผนพัฒนาในเชิง

พื้นที่ โดยใช้ข้อมูลจริงจากชุมชน เช่น ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางสังคม และทุนวัฒนธรรม เป็นฐานในการตัดสินใจ ไม่เน้นการนำแบบแผนจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว (UNDP Thailand, 2018)

## 2. การพัฒนาศักยภาพคนและผู้นำท้องถิ่น

ผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ของรัฐควรได้รับการอบรมให้เข้าใจ “เศรษฐกิจพอเพียงเชิงปฏิบัติ” เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการบริหารและตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผลและมีคุณธรรม (Bennis, 2003; พระราชดำรัส, 2542) การสร้างผู้นำแบบพอเพียง (Sufficiency-based Leadership) จะช่วยให้การบริหารจัดการท้องถิ่นยึดหลักโปร่งใส รอบคอบ และเสียสละเพื่อส่วนรวม อีกทั้งควรมีการสร้าง “กลุ่มผู้นำเยาวชนพอเพียง” เพื่อสืบทอดแนวคิดนี้ในรุ่นต่อไป

## 3. การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย

ควรจัดให้มีกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง เช่น เวทีประชาคม การจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม และการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะในด้านการตลาด การจัดการทรัพยากร และนวัตกรรมท้องถิ่น (Chambers, 1997; Putnam, 1993) การสนับสนุนให้เกิด “ประชารัฐท้องถิ่น” ที่รวมพลังภาครัฐ เอกชน และประชาชน จะช่วยให้การพัฒนาเกิดพลังร่วมอย่างแท้จริง และลดการพึ่งพาทรัพยากรจากภายนอก

## 4. การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและนวัตกรรมชุมชนอย่างยั่งยืน

นโยบายภาครัฐควรส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง ผ่านการสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ และกลุ่มอาชีพ โดยเฉพาะการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมอย่างเหมาะสม (Royal Project Foundation, 2016) การพัฒนาระบบตลาดออนไลน์ “ตลาดพอเพียงดิจิทัล” สามารถช่วยขยายโอกาสทางเศรษฐกิจโดยไม่ทำลายอัตลักษณ์ของชุมชน ขณะเดียวกัน ควรมีมาตรการทางการคลังหรือกองทุนเพื่อสนับสนุนการลงทุนในกิจกรรมที่ยั่งยืน เช่น พลังงานสะอาด เกษตรอินทรีย์ และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

## 5. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล

นโยบายระดับท้องถิ่นควรมุ่งเน้นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแบบมีส่วนร่วมและยั่งยืน เช่น การจัดการน้ำ การปลูกป่า การอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ และการสร้างระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) ตามหลักพอประมาณ (Ostrom, 1990; UN, 2015) การสนับสนุนให้ชุมชนมีสิทธิในการดูแลทรัพยากรของตนเอง จะช่วยลดการบุกรุกและเพิ่มการอนุรักษ์ในระยะยาว

## 6. การพัฒนาวิถีชีวิตตามและประเมินผลตามหลักพอเพียง

ควรพัฒนาระบบตัวชี้วัด “ความยั่งยืนแบบพอเพียง” (Sufficiency Sustainability Indicators) ที่วัดทั้งด้านเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม และจิตใจ เพื่อให้การติดตามประเมินผลมีมิติรอบด้านมากกว่าตัวเลขทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว (UNDP Thailand, 2018) ทั้งนี้ ควรมีศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นที่รวบรวมข้อมูลจากชุมชนและภาคีเครือข่าย เพื่อใช้ประกอบการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ในอนาคต

## 7. การบูรณาการการศึกษาเพื่อสร้างจิตสำนึกพอเพียง

ภาคการศึกษาในท้องถิ่นควรบรรจุแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในทุกระดับทั้งในหลักสูตรการเรียนรู้และกิจกรรมนอกห้องเรียน เพื่อสร้างจิตสำนึกเรื่องความพอดี ความรับผิดชอบต่อสังคม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (UNESCO Bangkok, 2017) การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้พอเพียงประจำโรงเรียนหรือวัดในชุมชนจะช่วยสร้างฐานความเข้าใจร่วมระหว่างเยาวชนกับผู้นำชุมชนอย่างยั่งยืน

สรุปข้อเสนอเชิงนโยบายเหล่านี้มุ่งสร้าง “ระบบนิเวศการพัฒนา” ที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางบนฐานของคุณธรรม ความรู้ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อให้การพัฒนาท้องถิ่นไทยก้าวไปสู่ความยั่งยืนอย่างแท้จริง ทั้งในมิติของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ภายใต้ร่มเงาแห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นมรดกทางปัญญาที่สามารถใช้เป็นเข็มทิศนำทางการพัฒนาชาติได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

## สรุป

บทความเรื่องการพัฒนาท้องถิ่นตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งอธิบายถึงแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ตั้งอยู่บนหลักพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน โดยมีความรู้และคุณธรรมเป็นเงื่อนไขพื้นฐานสำคัญ การพัฒนาท้องถิ่นของไทยที่ผ่านมาเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจจนละเลยความสมดุลทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำและการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นกรอบคิดเชิงจริยธรรมที่ช่วยกำหนดทิศทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นและความยั่งยืนในระยะยาว การพัฒนาท้องถิ่นตามหลักพอเพียงต้องมีกระบวนการวางแผนที่อิงข้อมูลจริงของพื้นที่ การมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคีเครือข่าย การจัดการทรัพยากรอย่างสมดุล การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากและวิสาหกิจชุมชน รวมถึงการสร้างผู้นำที่มีคุณธรรมและจิต

สาธารณะ กรณีศึกษาจากโครงการหลวง หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และโคก-หนอง-นาโมเดล แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนแนวคิดพอเพียงสามารถสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เสริมความสามัคคีในสังคม และฟื้นฟูระบบนิเวศได้จริง บทความเสนอแนวทางเชิงนโยบายที่ควรมุ่งบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับแผนพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาศักยภาพผู้นำ การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วม และการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกพอเพียงในสังคม โดยมีเป้าหมายให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง และอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล โดยสรุปแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่เพียงเป็นหลักการดำรงชีวิตแต่เป็นกรอบการพัฒนาที่ใช้ได้จริงในทุกระดับ ทั้งการบริหารจัดการท้องถิ่นและการสร้างสังคมที่มั่นคงยั่งยืนในระยะยาว

## เอกสารอ้างอิง

- พระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร. (2542). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: สำนักราชเลขาธิการ.
- พัฒนา กิตติอาษา. (2562). *การพัฒนาท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วุฒิสาร ตันไชย. (2561). *เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาประเทศไทยอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). ใน *รายงานการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับพื้นที่*. กรุงเทพฯ: สศช.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2563). *คู่มือหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ*. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.
- พระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร. (2542). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: สำนักราชเลขาธิการ.
- พัฒนา กิตติอาษา. (2562). *การพัฒนาท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วุฒิสาร ตันไชย. (2561). *เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาประเทศไทยอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216–224.
- Arnstein, S. R. (1969). *A ladder of citizen participation*. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216–224.
- Bennis, W. (2003). *On Becoming a Leader*. Basic Books.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241–258). Greenwood.
- Chaipattana Foundation. (2017). *Sufficiency Economy Philosophy: Guidelines and Cases*. Chaipattana Foundation.
- Chambers, R. (1997). *Whose Reality Counts? Putting the First Last*. Intermediate Technology.
- NESDC (Office of the National Economic and Social Development Council). (2022). *The 13th National Economic and Social Development Plan (2023–2027)*. Bangkok: NESDC.
- Ostrom, E. (1990). *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*. Cambridge University Press.
- Pretty, J. (1995). Participatory learning for sustainable agriculture. *World Development*, 23(8), 1247–1263.
- Putnam, R. D. (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton University Press.
- Royal Project Foundation. (2016). *Annual Report*. Chiang Mai: Royal Project Foundation.
- UN (United Nations). (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. New York: UN.

UN (United Nations). (2015). *Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. New York: United Nations.

UNDP Thailand. (2018). *Sufficiency Economy Philosophy and Sustainable Development Goals*. Bangkok: United Nations Development Programme.

UNESCO Bangkok. (2017). *Education for Sustainable Development in Thailand: National Implementation*. Bangkok: UNESCO.